

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Tit. XXVII. De Sententia & re judicata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

contra quem Præscriptio est completa, abstractendo, utrum ignorantia intervenierit vel non. Imò tota lex Præscriptionis utilisissima non obtineret finem suum, si ignorantibus concederetur restitutionem contra illam, cum nullus, nisi stultus sit vel extremæ negligentia, rem suam ab alio possideri & sic ulucapi scienter patitur, adeoque ferè nulla foret Præscriptio firma, & dominia rerum perpetuò fluctuant; præsertim cum Jura præsumant ignorantiam in dubio. Atque sic primum hodie decisum est & responsum à Facultate nostra Juridica, nempe 30. Martij 1718. Oppones. Sunt alia causa non tantæ, quanta est ignorantia, propter quas de Jure indulgetur Minoribus restitutioni; & Judex eam concedere saltem potest Majoribus per l. 1. ff. ex quib. caus. major. Accedit, quod æquitas videatur suadere, ut succurratur ignorantibus. 2. causæ, quas Jura approbant, vel æquitas non refragante Jure, probantur & mihi: sed ignorantiam nec Jura habent pro sufficienti causa pro restitutione contra Præscriptionem, sed potius excludunt, nec æquitas suadet; quia æquum non est, ut cum detrimento publicæ utilitatis Præscriptiones non sint firmæ, & sic nutrantur litibus, ac dominia rerum maneat incerta. Urgentibus illi, qui non potest agere, non currit Præscriptio, uti Ecclesiæ viduatæ suo Rectore &c. sed, qui ignorat, ubi res sua existat, non potest agere: ergo ignoranti non currit Præscriptio. 3. dist. Ma. qui non potest agere de Jure, quia ipsi nondum competit actio, vel qui laborat impedimento Juris, seu approbato à Jure. C. Ma. qui non potest agere de facto, quia non cognovit jus suum, vel qui laborat impedimento non approbato à Jure. N. Ma. & sic dist. Ma. Conf.

TITULUS XXVII.

De Sententia & Re Judicata.

SUMMARIUM.

1. Conclusio in causa quid sit, & quomodo fiat.
2. Est necessaria in Proceſſu Oratorio.
3. Eius effectus.
4. Quæ & quotuplex sit Sententia.
5. Notabiles differentie inter sententiam Definitivam & Interlocutoriam.
6. Non omnis sententia injusta hoc ipso est invalida.
7. Requisita ad valorem sententiæ Definitivæ.
8. Cum quibus solemnitatibus ferenda sit.
9. Contra quem, & quando.
10. Effectus sententiæ Definitivæ.
11. Quid sit Res judicata.
12. Quarta 10. dies non appelletur, sententia transiit in rem judicatam.
13. Exceptis tamen quibusdam casibus.
14. Quomodo retractari debeat sententia, quæ non transiit in rem judicatam absolute, sed tantum conditionate.
15. Effectus rei judicatæ.
16. An res judicata proſit vel obſit etiam alijs.
17. An habeat locum etiam in foro conscientie.
18. Quid sit Executio.

22. Quid & quotuplex generis sint expensæ.
23. Judex vel ex malitia vel ex imperitia potest male judicare.
24. Judex, qui sententiam tulit, etiam exequitur, licet delegatus sit.
25. Etiam in Appellatorio, si prior sententia fuit reformata.
26. Quando sit facienda executio.
27. Quibus in rebus locum non habeat.
28. Quid factu opus, si res, vel persona, in quam decreta est executio, sit extra territorium. Ubi de Brachio seculari.
29. Qualis modus & ordo sit observandus in executione.
30. Quibus competat beneficium competentie.
31. Quando victus sit condemnandus in expensas.
32. Quæ sit poena Judicis male judicantis.

Aulitis Probationibus, quas proposuit Actor, & Exceptionibus, quas opposuit Reus, Partes litigantes debent concludere in causa, ut vocant, Judex autem ferre sententiam: quæ, si intra debitum tempus neutra Pars appellaverit, transit in rem judicatam: tum demum fit executio sententiæ, de quibus per 4. distinctos §§. agemus. Atque hoc pacto lis tandem finitur, nisi à sententia appelletur, per quam impeditur, vel suspenditur executio. Sed de Appellatione tractabit Titulus subsequens.

§. I.

De conclusionem in causa.

Sciendum, Conclusionem in causa, Beschluß in der Sache, esse actum Judicalem, quo litigantes renuntiant ulterioribus tum Probationibus tum Exceptionibus, causamque controversam à Judice decidi postulant per sententiam, cui se submitunt. Adeoque conclusio hæc, quantum spectat ad Partes, est terminatio litis. Fieri potest tacite & ipso facto, vel expresse, nimirum scripto, aut verbis in hunc sensum: will hiemit zum Urtheil geschlossen und die Sache zu Rechtlicher Entscheidung geſetzt haben. Fieri deberet absolute sine ulla reservatione aut conditione addita, quamvis prohibitam non sit conditione & eventualiter concludere, nimirum sub hac conditione, si & altera Pars concluderit, aut cum reservatione, nisi emerſerit aliquid novi: Im Fall nichts weiters vom Gegentheil vorgenommen wird; aut: So fern nichts neues sich angeben wird. Iste modus respectu primi concludentis videtur suadendus. Nihil autem refert, utra Pars prius concludat, modò concludat utraque, & Reo, si petit, detur copia proferendi ultimam Scripturam; quia pati debuit, ut Actor contra se proferret primam. Quod si una, vel utraque Pars nollet concludere, vel conclusionem nimis differret, Judex deberet terminum & certum tempus præfigere, non quidem necessarîo unius vel alterius mensis, uti volebat Jus Antiquum, sed pro arbitrio suo & æquitate, ut declarat Praxis. Quo termino elapſo cenetur in causa conclusum perinde, ac si verbis vel scripto fuisset expresse conclusum. Auth. jubemus C. de Judic.

Ccc 3

Dico

- 3 Dico 1. Probabile est, conclusionem in causa in Processu Ordinario ita esse necessariam, ut ea omisa vitiatur totus Processus de Jure Canonico. Menoch. de Arbitr. Judic. l. 1. q. 35. n. 8. & alij ex c. 11. de Prob. c. 9. de fid. Instr. & Clem. 2. de V. S. contra Abb. Marant. Gail. &c. quitamen l. 1. observ. 107. n. 2. fatetur, in Camera Imperiali nunquam procedi ad sententiam definitivam, nisi præcesserit conclusio generalis, aut ad interlocutoriam, nisi specialis.
- 4 Dico 2. Conclusio in causa, absolute facta, respectu Partium operatur hoc, ut ab illis nulla amplius probatio vel exceptio, consistens in facto, recipiatur saltem regulariter. Communis ex c. 5. de caus. possess. & c. 9. cit. Dixi 1. respectu Partium; nam Judici nunquam concluditur in causa, utpote qui usque ad prolationem sententiæ universa rimari debet. c. 10. eod. & hinc si post conclusionem oriatur ipsi dubium circa factum, semper interrogare Partes potest, aut nova testimonia, instrumenta &c. si ita videbitur, admittere. 2. consistens in facto; nam allegationes Juris (item consilia Doctorum, v. g. alicujus Juridicæ Facultatis) etiam post conclusionem fas est ipsis producere, ut cum Bald. in Auth. cit. docent alij, quia Jus Commune, cum semper pateat, nunquam allegari prohibetur. 3. saltem regulariter; si quidem producere adhuc licet in causa appellationis, & in secunda instantia, quod prius fuit omisum. per l. 4. C. de tempor. Appell. In causis Matrimonialibus, quando agitur de vinculo Matrimonij infringendo. per c. 7. & c. 11. b. 1. In causis criminalibus, in quibus agitur de poena mortis vel mutilationis, respectu Rei. per l. 27. ff. de pen. cum Reus non sit dominus vitæ & membrorum suorum. Denique 4. quoties aliquid emergit de novo, vel prius non erat cognitum; modò allegans juret, id de novo emerisse, vel sibi primum innotuisse. Et hinc ista conditio novæ emergentiæ semper videtur esse imbibita in omni conclusione.

§. II.

De Sententia.

- SCIENDUM 1. sententiam hic non sumi pro opinione vel placito alicujus, sed pro legitimo Judicis pronuntiato, quo definit & declarat, quid sentiat super causa controversa. Hæc sententia Judicialis ab Arn. Rath in disput. Jurid. de sent. th. 2. sic definitur: est pronuntiatio Judicis continens decisionem causæ controversæ, quod fit vel absolvendo, vel condemnando. Germanicè dicitur Bescheid/Urtheil. Ferre autem sententiam, vertheilen.
- 6 Sc. 2. Sententiam dividi 1. in Definitivam & Interlocutoriam. Definitiva, quæ propriè venit per appellationem sententiæ, est, quæ principalem controversiam in Judicium deductam determinat, reumque vel absolvit vel condemnat, atque sic primam instantiam terminat. Germanicè vocatur Endß Bescheid/End-Urtheil. Interlocutoria, quæ fertur super quæstione incidente vel emergente, & quidem summarie, ac interim pendente negotio principali, adeoque inter initium & fi-

nem causæ principalis. v. g. petis à Titio 100. ex mutuo, & datum mutuum probas per duos testes, Titius verò excipit contra personas testium: jam si Judex pronuntiet, testes esse habiles, est interlocutio seu sententia interlocutoria: si verò adjudicet tibi illos 100. est definitio causæ principalis, seu sententia definitiva, quia de illis 100. erat principalis controversia. Inter utramque ex his duabus sententijs datur quædam media, participans de qualibet aliquid, vocaturque Mixta, vel Interlocutoria habens vim Definitivæ, & est illa, quæ quidem directe respicit quæstionem incidentem vel emergentem, indirecè tamen attingit causam principalem, etque facit præjudicium, ita ut alia definitiva ab eodem Judice & in eadem instantia non amplius danda vel expectanda sit: talis est, quæ Partes absolvuntur ab observatione Judicij: quæ pronuntiatur, appellari non potest: appellationem esse desertam; quia per talem sententiam finitur instantia: item illa, quæ deferitur Reo juramentum: quæ pronuntiatur, Judicem non esse competentem: quæ admittitur exceptio peremptoria Judicij: quæ jubetur à Parte aliquid dari aut fieri. Maranta p. 6. Speculi Aurei tit. de sent. à n. 42. & alij passim. Diffinitiva subdividitur in materia Criminali & pœnali in condemnatoriam, quæ Reus condemnatur ad pœnam, ad quam anteceditur ab ipso Jure non est condemnatus, licet Jus præcipiat talem puniri, vel etiam certam pœnam statuat: & in Declaratoriam, quæ non primò condemnatur à Judice, sed condemnatus jam est ab ipso Jure, à Judice autem solum declaratur, quod Reus commiserit crimen, cui poena lata sententiæ, seu ipso facto incurra, statuitur à Jure. In causa Civili sententiæ Condemnatorie opponitur Absolutoria, quæ Reus absolvitur à petitione Actoris.

Porro inter sententiam Diffinitivam & Interlocutoriam notabiles sunt differentie. 1. Respectu rei controversæ; nam diffinitiva continet condemnationem vel absolutionem in negotio & quæstione principali, quam diffinit: interlocutoria autem solum determinat quæstiones incidentes & emergentes, quæ oriuntur inter principium & finem controversiæ principaliter in Judicium deductæ. 2. Respectu Ordinis Judiciarii; nam sententia definitiva ferenda est observato substantiali Ordine Judiciario (nisi causa tractetur Summarie) item accidentario, scilicet in scriptis & de scripto: à Judice pro tribunali sedente: præsentibus, vel saltem citatis Partibus: quæ non necessario observantur in Interlocutoria; quamvis postmodum redigi in scripturam & referri ad Acta debeat, ut probari possit, item Partes citari, si causa est magis momenti. Maranta à n. 3. usque ad 23. Pirh. h. t. n. 1. &c. 3. Respectu effectuum; nam definitiva, à qua non appellatur, terminat totam causam: revocant à Judice Ordinario, qui eam valide tulit, regulariter nequit: condemnato ob crimen læso irrogat infamiam: ab ea regulariter appellari potest. Contraria omnia sunt in interlocutoria, nisi quod aliqui cum Cujacio negent, etiam

etiam in Interlocutoria locum habere revocationem, propter l. 24. ff. de re jud.

Sc. 3. Sententiam dividi 2. in *justam*, quæ nimirum conformis est non tantum *Juri constitutionis*, h. e. legibus, statutis, consuetudinibus, sed etiam *juri litigantis*, h. e. secundum merita causæ lata, & in *Injustam*, quæ scilicet juri constitutionis, vel saltem juri litigantis contrariatur. 3. In *validam*, quæ videlicet habet omnia prædicata tam intrinseca quam extrinseca ad valorem requisita, seu substantialem, & accidentalem solennitates, sine quibus Jura sententiam valere non volunt: & in *invalidam* seu nullam, quæ nempe deficit in uno vel altero ex requisitis; quænam autem ista sint, patebit ex dicendis.

Interim nota, non omnem sententiam Injustam hoc ipso esse nullam & Invalidam. Sic sententia, quæ fertur contra jus litigantis seu contra jus Partis, licet scienter, injusta quidem est, valet tamen. c. 13. h. t. & sustinetur in reverentiam Judicis, qui præsumitur justè judicasse. c. 16. §. fin. eod. quamvis beneficii appellacionis rescindi possit. Excipe, nisi notoriè sit injusta v. g. si notorium sit, Judicem pronuntiassè non instructum de meritis causæ, & sine prævia illius cognitione, ut si legit tantum Acta unius Partis, sententia essetiam irrita. Abb. in c. 22. de Elect. n. 5. ex c. 6. de integr. restit. §. c. 18. h. t. Idem est juxta dicta, si pronuntiet ante conclusionem in causâ: idem, si jura Partis, contra quam pronuntiat, sint notoria: idem, si in Judicio etiam Summario non admittat probationes necessarias, aut defensiones legitimas. per Clem. 2. de P. S. Pariter sententia injusta sit simul invalida, & falsa, si Judex in sua sententia alleget rationem fallam, propter quam condemnat vel absolvit Reum, & ista ratio probetur esse falsa.

per c. 9. h. t. §. l. 1. ff. quæ sentent. sine appell. revocant. Unde consultum non est, ut Judex causam suæ sententiæ exprimat, ubi id facere non tenetur: tenetur autem 1. in causa appellacionis, si priorem sententiam reformet, ad conservandum honorem Inferioris Judicis. per c. 10. §. licet autem. h. t. c. 10. §. fin. de fid. Instrum. 2. In causa excommunicationis. c. cum medicis. 1. §. 1. de sent. excomm. in 6. cui adde reliquas causas Criminales. 3. Quando absolvit Reum propter ineptam petitionem Actoris in libello factam, vel alias ab instantia. c. 15. de Judic. Alias causas, in quibus obligetur, vide apud Pirh. b. n. 11. & adverte, etiam si in his quoque casibus Judex non exprimeret causam, propterea sententiam non reddi invalidam, si nemo quidquam opponat. Illud adhuc observa, quod, licet de Jure Romano à sententia injusta appellari debeat intra 10. dies, sententia autem invalida impugnari per 30. annos valeat, in Recessu Imp. de ann. 1654. §. 121. pro Camera ordinatum sit, ut etiam sententia invalida post 10. dies impugnari nequeat.

Dico 1. Ad sententiæ Judicialis definitivæ valorem intrinsecè requiritur 1. ut sit conformis Juri, h. e. non debet esse lata contra Jus certum & clarum. c. 1. h. t. l. 2. C. quando provocare non est necess. cum concordantijs. v. g. si Judex pronuntiaret, electionem à suspensis factam subsistere, sententia nullas haberet vires. Idem est, si Judex caret jurisdictione. c. 4. de Judic. vel est excommunicatus. c. 24. h. t. Dixi 1. Juri, intellige constitutionis, vel Scripto, ita ut non sit contra SS. Canones, vel Leges Civiles: si verò solum est contra jus litigantis, tenet. 2. Certum & clarum; si enim Jus est obscurum seu dubium, de cujus vero intellectu variæ sunt Doctorum sententiæ, valet sententia: id quod D. Rath th. 30. etiam extendit ad casum, quo fertur sententia contra communem opinionem DD. circa Jus dubium & controversum. Idem Doctor, & nos cum ipso, extendit assertionem ad casum, quo sententia adversatur Statuto aut Consuetudini notoriæ & certæ; fecus, si de iis dubium est.

2. Requiritur, ut sententia non sit lata ex instrumentis, aut testimonijs, notoriè falsis, vel quæ probantur esse falsa. l. 1. §. 3. C. si ex falsis Instr. c. 9. de testib. Huc pertinet, si causam falsam suæ sententiæ expressit Judex, vel si sententia est notoriè injusta, juxta dicta: si victor fatetur, sententiam pro se latam esse iniquam. Maranta n. 138. & alij.

3. Ut sit certa, h. e. continens vel condemnationem vel absolutionem, acita quidem, ut res debita, quantum fieri possit, determinetur, an, quid, & quantum debeat v. g. solvere Reus. §. curare 32. Inst. de Action. l. 11. C. de sent. & interlocut. Unde non valet sententia sic sonans: solve, quod debes: solve omne debitum cum usuris competentibus. l. 21. §. 3. ff. de receptis, qui arbit. Excipe 1. quando actio est alternativa, & electio relinquatur debitori, & quandoque incertitudo provenit ex parte debitoris, aut libellus incertus & alternativus esse potest. 2. Quando instituitur actio & judicium universale, v. g. actio negotiorum gestorum, petitio hæreditatis, petitio castri unâ cum juribus suis &c. ubi nimirum non agitur ad res speciales; & ideo nec Judicis est specificare res ipsas in sententia; sicut nec Actoris est specificare in libello; sed sufficit dicere, te esse hæredem v. g. ex asse, vel ex semisse: item necesse non est specificare fructus, accessiones, expensas &c. cum possint & soleant specificari in executione. 3. Si Judex nesciat, quid pro hoc casu statuant Jura, & sic certam sententiam absolvendo vel condemnando ferre non possit, consulere debet peritos, vel, si hoc non possit, causam referre ad Superiorem; si neque hoc possit, rem dividere inter litigantes, si divisibilis sit, vel forti committere, si dividi nequeat. Eandem divisionem, sortem, vel transactionem, aut compositionem aliam facere debet, quando adhibita omni diligentia deprehendere non potuit, penes quem sit majus jus.

4. Ut sit pura seu absoluta, & non lata sub conditione extrinseca & contingenti de futuro. l. 1. §. 5. ff. quando appelland. sit. can. biduum caus. 2. q. 6. Pirhing b. n. 21. Dixi, sub conditione extrinseca de futuro, qualis esset v. g. si Judex diceret: condemno te, si navis ex India adveniet: idem est, si adderetur conditio im-

pos-

pos-

pos-

pos-

possibilis, vel de re illicita. *arg. l. fin. ff. que sent. sine appell. rescind.* Si verò addatur sententiæ conditio intrinseca, seu quasi connexa cum negotio controverso, ac respiciens merita causæ, etiam si sit de futuro, non vitiat sententiam, ut docet communis ex *l. 1. §. can. cit.* ubi habetur, quod à sententia conditionata appellari possit, manifestò indicio valoris. v. g. si sententia feratur hoc modo: *condemno te, si intra 8. dies non solveris: excommunico te, nisi intra mensem satisfeceris.* Plurimi tamen cum Fachia, excipiunt conditiones, quæ spectant ad probationes, ut: *condemno te, si Actor juraverit: si testes idoneos produxerit: si satis probaverit* &c. nec improbabiler dicunt, sententias taliter prolatas esse nullas; quia feruntur sine prævia cognitione causæ, & est invertere Ordinem Judicij; cum probationes debeant præcedere sententiam. per *c. 4. de Except. c. 10. de fid. Instr. l. 2. C. sent. rescind. non poss.* Cæterum nulla conditio de præsentis, vel de præterito, obest sententiæ, cum illam non suspendat. Pariter valebit in illis locis, ubi consuetudo ita obtinuit, sententia taliter concepta: *nisi Actor melius probaverit intentionem suam, quam bucusque, & quidem intra unum vel alterum mensem, fiet, quod juris est* &c.

5. Ut sit conformis libello, quem Actor initio litis obtulit. *Clem. 2. cit. l. 18. ff. commun. divid.* Si igitur Judex super alia re, quam quæ in libello fuit petita, ferat sententiam, vel ex alia causâ, quam ex qua petijt Actor, nulliter pronuntiat. Proin si Actor causam, quam allegavit, satis probaverit, res petita ipsi adjudicari debet: si non probaverit satis, ab ejus petitione absolvi Reus. Excipe 1. causas Criminales, utpote in quibus nec requiritur, ut Pars accusans concludat in suo libello, & certam poenam Reo infligendam petat. 2. Causam, quæ alicui committitur à Principe, ut procedat *sola facti veritate inspecta*; per hanc enim clausulam receditur à regulis Juris Positivi, & conceditur delegato, ut procedat manu regia seu Principis, qui non tenetur sententiam conformare libello, sed solum attendere ad veritatem. Adeoque dicta clausula plus operatur, quam illa, qua aliquis jubetur procedere *de plano, summarie, & simpliciter.*

10 Dico 2. Ad sententiæ definitivæ, quæ fertur in Judicio Ordinario, valorem extrinsecè requiruntur regulariter sequentes solennitates. 1. debet esse redacta in scripturam, & ex scripto, quod vocatur *periculum*, vel melius *breviculus*, recitari ab ipso Judice. *c. ult. h. t. in 6. l. 2. C. de sententijs ex periculo* (alii melius legunt *breviculus*) *recit.* 2. Et quidem à sedente pro tribunali, non stante, aut ambulante. *c. ult. cit.* & in loco Judicij ordinario, si Judex est ordinarius. per *l. penult. ff. de Just. & Jur.* Si verò sit delegatus, non habens certum tribunal, saltem in loco honesto. 3. Præsentibus Partibus, vel saltem citatis legitimè ad audiendam sententiam. *l. 47. ff. de re jud. l. ea, quæ. C. quom. & quando.* & ibi *gl. c. 1. de caus. possess. & propr.* adeo quidem, ut, si aliqui absint citra contumaciam, sententia tantum inter præsentem te-

neat. *l. cit. 4. De die, & non de nocte. c. 2. de off. deleg.* Notant tamen DD. cum *gl. ibi. X. tenebras*, valere sententiam de nocte latam al lumen, si Partes non contradicant. Dixi 1. quæ fertur in Judicio Ordinario: nam aliud obtinet in Summario. *Clem. 2. cit.* item in sententiâ interlocutoria. Dixi 2. regulariter. Excipitur enim 1. Episcopus, qui in quolibet loco diocesis exercere Judicialia potest per se, vel per alium. *c. 7. de off. ord. in 6.* 2. Idem Episcopus, & personæ illustres, possunt sententiam à se ferendam recitare per alium, & Partibus publicare. *c. ult. §. l. 2. cit.* 3. Sententia lata contra absentem valet quidem, si lis fuit inchoata Partibus præsentibus, appellare tamen potest talis, nisi per contumaciam fuerit absens. *l. 73. §. fin. ff. de Judic.* Imò praxis Camera Imperialis habet teste *Gail. l. 1. observ. 109. n. 3. & Myns. cent. 3. observ. 71.* ut ad sententiam non citentur Partes, sed sufficiat, si ab initio aditam causam citatio emanaverit. 4. Prævalere contra prædictas solennitates potest consuetudo, uti in pluribus locis prævaluit. Stylus igitur singulorum tribunalium quoad illas observandus est, ut monent DD. Illud præsertim bene notandum, quod laudatus *Gail. l. 1. observ. 42. & Myns. cent. 1. observ. 27.* tradunt, in Camera Imperiali nullas Processus nullitates attendi, modò in Judicem non fuerit defectus jurisdictionis, & de meritis causæ sufficienter constet. Idem obtinere ajunt in Curia Romana; quia nempe suprema Autoritas Principis supplet defectum solennitatum.

Quæres, contra quem ferenda sit sententia, & intra quod temporis spatium? 3. ad 1. contra eum, qui litem est contestatus. Proin Procurator contestatus est litem, in ipsum, non in Principalem, ferenda est. *l. 1. C. de sent. & interloc.* De Jure tamen Canonico ferri potest tam in Principalem, quam in Procuratorem, ut eruitur ex *c. 6. de in integr. rest. junct. gl. X. Monasterium.* Excipiuntur causæ Matrimoniales, & Electionis, ac universim omnes Spirituales, uti etiam Criminales, in quibus regulariter in solum Principalem ferenda est. *Vid. tit. 20. de Procurat. n. 2. lib. 1. n. ad 2.* In causis Civilibus spectato Jure Civili intra triennium, in Criminalibus intra biennium, à contestatione litis computandum. *l. properandum C. de Judic. l. ult. C. ut intra certum tempus &c.* Causæ autem ad forum Ecclesiasticum spectantes spectato Trid. *f. 24. c. 20. de Ref.* deberent omnes terminari in prima instantia intra biennium à contestatione litis; quod si non fiat, liberum est Partibus superiores Judices adire; quamvis non teneantur adire, & suam causam sine præfixo termino prosequi possint apud eundem Judicem. per *c. 20. de Jud. junct. gl. v. non obijciunt* adeoque solo tempore non perimitur instantia de Jure Canonico. Id quod etiam infirmat Trid. *lo. cit.*

Dico 3. Effectus sententiæ definitivæ est, quod ex parte Judicis terminet officium & potestatem judicandi, qui post latam sententiam definit esse Judex respectu talis causæ, utpote functus suo officio, sive bene sive male; proin latam

latam semel sententiam emendare non amplius potest reasumpto Processu, nec revocare, aut rescindere, etiam prætextu novorum testium, instrumentorum &c. uti videbimus §. seq. nisi fuisset nulla &c. 2. Quod ex parte litis eam finiat, licet non omnino absolute, sed sub conditione, nisi Pars aliqua appellaverit. 3. Quod ex parte litigantium faciat inter illos jus, sed iterum tum primum firmiter, quando transierit in rem judicatam per omissionem appellationis. Item irrogat infamiam condemnato propter delictum publicum, imò etiam propter privata hæc quatuor, nempe propter furtum, rapinam, injuriam dolum. §. 2. *Inst. de pœn. tem. l. 1. §. c. 23. junct. gl. b. t. item directè accusatis & damnatis de dolo in his 4. contractibus, depositis, mandato, tutela, & societate. §. cit. l. 1. §. de his, qui not. inf.* Evitatur tamen infamia, si Judex specialiter reservet famam condemnato, uti solet frequenter.

§. III.

De Re Judicata.

Sciendum, sententiam & rem judicatam differre tanquam causam & effectum; quippe sententia est pronuntiatio super causa, seu decisio litis per absolutionem aut condemnationem, adeoque est causa, per quam lis terminatur, casu quo non appellatur; res judicata verò, est ipsum judicatum, pronuntiatum, decisum, consequens ad sententiam, & sic præcipuus sententiæ effectus. Itaque res judicata (alio nomine *judicatum*) nihil est aliud, quam lis terminata per sententiam Judicis, & Partium approbationem vel expressam vel tacitam. l. 3. c. *quom. §. quando jud.* Tacite approbant Partes sententiam, quando ab ea non appellant, & per hanc omissionem appellationis sententia dicitur transire in rem judicatam. Unde videndum, quando & quam sententia transeat in rem judicatam, deinde quid operetur res judicata tum in foro externo, tum in interno.

Dico 1. Sententia tam Interlocutoria quam Definitiva de Jure communi transit in rem judicatam post 10. dies, si intra illos à prolatione sententiæ computandos neutra Pars appellat ad superiorem Judicem, cum tamen posset, & utraque Pars acquiescat. *can. 28. causi. 2. l. 4. (ubi corrigitur Jus antiquum, quod vocabatur intra 2. vel 3. dies appellandum.) c. 32. §. 1. de Elect. c. 13. §. c. 15. h. t. quia, si intra decem dies non appellatur, præsumitur, omnia legitime esse acta in Judicio. c. 16. eod. §. fin. Concordat Auth. *hodie C. de Appellat. Præsumitur enim Partes consentire in sententiam, ubique juri reconvincere. l. 3. cit. quamvis victa fortassis non consentiat re vera. Quod si sententia sit lata in absentem, qui non egit per Procuratorem, decendium currere incipit non à recitatione sententiæ, sed à die habitæ de sententia notitiæ. l. 1. §. fin. ff. quando appellat. Si verò appellatum quidem sit, sed appellatio iterum deserta, nihilominus sententia transit in rem judicatam. Illud adhuc nota, sententiam transire posse in rem judicatam* Lib. II. R. P. Picbler.*

dupliciter. 1. absolute & irrevocabiler, ita ut nunquam retractari valeat. 2. Conditionate & rescindibiliter, ita ut retractari non valeat, nisi detegatur error aut falsa probatio &c.

Dico 2. Sententia non transit in rem judicatam in sequentibus casibus. 1. Quando est nulla; quia, quod nullum est, nullum producit effectum. per c. 8. de Jure patron. & non entis nullæ sunt qualitates. Quare non transit sententia lata contra jus constitutionis clarum. c. 1. junct. gl. b. t. lata à Judice incompetente. c. 4. de Jud. lata ex falsis instrumentis & testibus corruptis. l. 1. c. si ex fals. instr. c. 9. de testib. lata cum expressione causæ falsæ, vel non concludentis. per l. 1. ff. que sent. sine Appell. rescind. empti pretio, seu lata à Judice corrupto. l. vanales C. quando provoc. non est necess. lata per manifestam injustitiam, aut quam ipse victor fatetur iniquam, ut docet Abb. Maranta n. 138. & alij. Quando itaque detegitur error, falsitas corruptio &c. poterit revocari sententia, etiam post decendium, imò ad 30. annos, nec opus fuit appellatione. 2. Quando sententia est lata ex probationibus privilegiatis & præsumptivis, v. g. ex testimoniis de credulitate: quod etiam referas, si est lata ex consilio Doctorum, ex judicio peritorum in arte sua, ex juramento suppletorio. Marant. tit. de sent. n. 130. seqq. Retractari igitur potest, quodcumque contra eam afferuntur probationes certæ & evidentes. 3. In causis criminalibus, ut Reo non amplius sit locus defensionis. per l. 18. §. penult. ff. de question. saltem ut per Principem non restituatur Reus. per l. 1. §. fin. ff. eod. 4. In causis, in quibus observatio sententiæ nutrit peccatum, à Partium consensu inimpedibile. arg. c. fin. de consuet. §. c. fin. de Præscr. unde in Matrimonialibus, quando agitur de valore Matrimonij, & in Beneficialibus respectu præjudicii Ecclesiæ, & favoris Beneficiati, non transit; cum inrulo imminet periculum animæ. Et in hoc casu, quando nutritur peccatum, nec 30. annis firma efficitur sententia, vel semper cognita veritate retractari debet.

Quæres, quomodo retractari debeat sententia, quæ non transit absolute in rem judicatam? R. non per appellationem, quæ post 10. dies extinguitur, sed per querelam, quam gravatus per sententiam deponere potest etiam coram priore Judice, qui sententiam tulit: qui cognita summarie justitiâ querelæ restituere debet querelantem in integrum, sicut Minores per sententiam lætos intra quadriennium restituere debet, eumque denuo Judicialiter audire. Reiffensuel h. n. 138. cum alijs.

Dico 3. Effectus rei judicatæ, seu sententiæ, quæ transit in rem judicatam, saltem pro foro externo est 1. quod inter litigantes faciat jus, præsumptionem veritatis, imò præsumptionem Juris & de Jure, ut adeo non admitat probationem in contrarium. l. 25. ff. de statu hom. l. 207. ff. de R. I. ibi: res judicata pro veritate accipitur. concordat c. 15. h. t. atque ita sentiunt DD. communiter. Nec obstat, quod nova instrumenta sint reperta, vel error detectus,

D d d

ctus,

Etus. c. 20. h. t. l. 4. C. de re jud. vel quòd Rescriptum Principis intervenerit. l. ult. C. sent. rescindi non posse; vel quòd secuta sit transactio. l. 32. C. de transact. vel nova sententia. l. 1. C. quòd. provoc. non est neces. Exceptis tamen illis casibus, quos n. preced. adduxi, in quibus res iudicata rescindi potest, si meliores probationes supervenerint. 2. Quòd lata pro Actore producat actionem iudicati, seu in factum, vi cuius Actor vincens postulare potest, ut condemnatus præstet omne id, quod præstare iubetur per sententiam. l. 6. ff. de re jud. l. 8. C. de reb. cred. quæ actio est personalis, utpote orta ex quasi contractu per litem contestationem, rei persecutoria, ac perpetua, transiens activè & passivè ad hæredes. Contra Reo per sententiam absoluto tribuit exceptionem rei iudicatæ, vi cuius perpetuò potest ipse & hæredes ejus contra Actorem & ejus hæredes excipere, ne denuo conveniatur super illo debito, à quo per sententiam fuit absolutus. l. 4. § 6. ff. de except. rei jud. c. 20. seqq. h. t. c. ult. de Except. in 6.

18 Quæres, an sententia, & res iudicata, profit & oblit etiam alijs, & non tantum ijs, inter quos iudicatum est? R. regulariter non: siquidem res inter alios acta, & iudicata, regulariter alijs non nocet. l. penult. h. t. c. 25. §. jm. de Prob. l. 12. C. quib. res iudic. rubr. § 1. t. Inter alios acta &c. Sic si patruus condemnatur, isque permittat sententiam transire in rem iudicatam, non obest nepoti ex fratre (si is non sit hæres patrum, & non prætendat ex persona patrum) quò minus agere possit ad recuperanda bona avita, quæ patruus amisit per rem iudicatam. per l. penult. ff. de re jud. Excipiuntur tamen aliqui casus. 1. Nocet, vel prodest illi, quia actionem iudicialem mandavit, vel ratam habuit. l. 1. C. quib. res iudic. sicut sententia contra Procuratorem lata nocet Principali. 2. Illi, cui competebar actio vel defensio primum, passus tamen est alterum agere, cui competebar actio secundo loco: item qui passus est alterum agere, à quo causam habuit. c. ult. h. t. quia tales censentur consentire in actionem, ad se principaliter pertinentem, adeoque etiam in præjudicium, quod sibi imminet agente altero. 3. Si causæ sint connexæ. Gl. in c. penult. cit. sic si sententia sit lata contra collatorem beneficii, quòd nempe illud contulerit invalidè, obest etiam illi, qui beneficium accepit. 4. Si res pluribus communis sit individua; tunc enim victoria unius proderit etiam reliquis. c. 72. de Appell. non tamen vicissim, si unus egerit & victus fuerit, sententia nocebit alijs, ut notat Brunnem. quia non debet aliquis alterius odio prægravari. c. 22. de R. J. in 6. Nec alteri per alterum inferri iniqua conditio. l. 74. ff. eod. §. Si ex jure succumbentis vel condemnati pendet jus tertij, sententia etiam huic nocebit. l. 8. §. 16. ff. de inoffic. testam. sic sententia lata pro hærede scripto, qui petit hæreditatem ex testamento, prodest legatarijs, etiam ignorantibus. per l. 14. ff. de transact. Denique 6. quamvis regulariter non oblit nec

profit alijs sententia quoad condemnationem aut absolutionem, ordinariè tamen nocet, vel prodest, quoad præsumptionem, quam facit sententia aliquo modo etiam contra alios, vel pro ipsi. arg. l. 13. ff. de jurejur. Vid. Haun. s. tr. 5. a. n. 207. Pirhing. b. a. n. 83.

Dico 4. Res iudicata etiam habet locum in foro interno conscientie, ita ut absolutus debito per sententiam, quæ transijt in rem iudicatam, illud absque peccato non solvat, licet postea certò cognoscat, se debitorem fuisse, modò bona fide litigaverit. Ita Wiefner h. t. a. n. 95. quæstionem hanc, ut solet, egregiè discutens, atque allegans Joan. And. Hostiens. Rosellam, S. Bernardum Fortun. Garciam, Simonem Felicem, contra Innoc. Panormit. Felin. Sylv. Adr. Sotum dicitur. Probatur 1. Jura tribuunt rei iudicatæ vim legis. l. 38. ff. de LL. & rem iudicatam habent pro veritate. l. 207. ff. de R. J. inò clare asserunt quòd jus faciat inter Partes. c. 13. h. t. ibi: quòd ad litigantes ipsos jus ex sententia factum postquam in rem transijt iudicatam, etiam contra jus litigatoris lata fuisse, cum contra jus Conscientie expressè lata non fuerit. Atqui leges in foro quoque conscientie vim habent, ut l. veritas, nec jus dici potest, quo quis sine injuria alterius uti non potest & absque peccato ergo res iudicata in foro quoque conscientie locum habet, & absque peccato retineri potest, quod exinde obtentum vel adjudicatum est. Et sanè parùm tribuissent Jura, si victorem per rem iudicatam solum in foro externo reddidissent securum, relicta interim obligatione in conscientia non fruendi re iudicata. In l. 36. ff. famul. hercisc. denegatur repetitio rerum hereditariarum ab illo, qui per sententiam fuerat declaratus cohæres, licet postea transitum hujus sententiae in rem iudicatam deprehensum fuerit, eum cohæredem re ipsa non fuisse. Pariter ex l. 1. C. de condit. milit. à contrario eruitur, pecuniæ ex causa iudicati solutæ repetitionem non esse: sed ubi solutum repeti non potest, datur obligatio naturalis seu in conscientia. l. 10. ff. de O. & A. ergo ex re iudicata oritur obligatio in conscientia. 3. Ex paritate cum Præscriptione; nam sic argumentor: per Præscriptionem bona dei obtinetur dominium rei alienæ, & jus tam validum, ut bonâ conscientia retineri possit, quod Præscriptione obtentum, licet postea innotescat, rem fuisse alienam: ergo etiam per rem iudicatam acquiritur dominium rei alienæ, & jus tam firmum, ut etiam in conscientia retineri possit, quod per illam obtentum est, licet postea innotescat victori, rem fuisse alienam, vel se fuisse debitorem, & alteri obligatum; quia Jura, quæ voluerunt rem iudicatam habere pro veritate, & in Partem acquiri jus, ita statuerunt propter bonum publicum, ut nempe dominia non minerent incerta, ut finiantur lites &c. quæ sunt causæ, propter quas Præscriptio est introducta; & Jura non minùs præsumunt, eum qui à sententia non appellavit, in illam consentire, quam præsumunt, eum consentire, contra

contra quem præscriptum est. Nec aliud inter Præscriptionem & Rem judicatam quoad hoc video discrimen, quam quod major Autorum numerus stet pro valore Præscriptionis in foro interno, adeoque major auctoritas extrinseca, quam pro valore Rei judicatæ in foro interno. Interim tamen sufficiens quoque auctoritas DD. stat pro Re judicata. Addidi tamen, modo bona fide litigaverit: qui enim temere litigat, vel cum scientia, sibi jus nullum competere, utique post transitum sententiæ iniquè obtentæ in rem judicatam non est securus in conscientia, sicut nec ille tutus est, qui cum mala fide præscripsit.

Oppones 1. Sententia Judicis fundatur in præsumptione, quod vincens habeat justam causam, & majora causæ merita. c. 13. cit. in j. Ergo, si postea deprehenditur, hanc præsumptionem fuisse falsam, non patrociniabitur sententiæ; cum præsumptio cedere debeat veritati. l. 24. § 5. ff. de prob. præsertim in foro conscientie, ubi super omnia attenditur veritas. Confirmatur: etiam ipsæ leges, quæ tantam vim tribuunt Rei judicatæ, fundantur in Præsumptione, quod sententia sit justa, & secundum merita causæ: ergo, si postmodum constiterit, hanc præsumptionem fuisse falsam, sententia nullas habebit vires saltem in foro animæ. 2. Conventus ex pacto nudo, si per sententiam absolvetur erroneam, non liberatur obligatione naturali, sed remanet obligatus in conscientia. Idem est, si quis metu levi aliquid extorsit, vel alterum in contractu læsit infra dimidium, licet per sententiam, quæ transiit in rem judicatam, absolvetur: ergo, in l. 28. § 60. ff. de condit. indeb. habetur, quod verus debitor, etsi in Judicio fuerit absolutus, repetere nequeat, siquid solverit; quia natura debitor permanet: sed obligationem naturalem, quæ est obligatio conscientie, tollere non potest sententia & res judicata: ergo. 4. In l. 17. § ult. Commod. permittitur repetitio solutionis, si res commodata, quæ credebatur amissa, & propterea pro ea pretium est solutum, postea rursus fuerit inventa & recuperata: ergo etiam res judicata non liberat à solvendi obligatione, si postea deprehenditur, sententiam fuisse injustam, quæ prius credebatur justa. 5. In c. 2. de Purg. vulg. permittitur repetitio, imò præcipitur restitutio rerum, sub pretextu furti, cujus quis erat falsò condemnatus, alicui ablatarum: ergo res judicata non facit, ut aliquis non teneatur solvere verum debitum, vel restituere rem alienam. 6. In l. 38. cit. pro nostra sententia additur, rerum similiter judicarum auctoritatem vim legis habere: ergo una tantum sententia, transiens in rem judicatam, non habet tantam vim.

§. ad 1. N. Conf. licet enim sententia fundatur in præsumpta justitia & meritis causæ, sicut Præscriptio longissimi temporis in iusto titulo præsumpto, sententiæ tamen (uti & Præscriptionis) firmitas & auctoritas non fundatur in veritate hujus præsumptionis, sed in ordinatione legali & in bono publico, cum pu-

blicè magis expediat, res judicatas esse firmas, quam esse justas. Unde etiam patet ad Confirmationem; leges enim Rei judicatæ (sicut leges Præscriptionis) non fundantur in facto particulari sententiæ justè latæ, sed in bono publico, quod obtinetur per firmitatem Rei judicatæ, adeoque non fundantur in præsumptione falsa. Ad 2. N. Conf. § parit. quia, qui contravenit pacto nudo: vel metu levi aliquid injustè extorquet: vel lædit infra dimidium justis pretij, est in mala fide: nec habet pro se leges sibi positivè assistentes (sicut habet, pro quo stat res judicata) & jus tribuentes, sed illæ tantum negativè se habent non dando actionem illis, qui pactum nudum iniit (quamvis & hoc attentata consuetudine alibi negemus) vel metum levem est passus, vel infra dimidium læsus. Ad 3. Ibi in l. 28. cit. est sermo de eo, qui absolutus sponte solvit. In l. 60. autem de illo, qui conscius debiti mala fide litigavit: talis utique permanet obligatus naturaliter, neque hanc obligationem intendit sententia, vel ipsa Jura, tollere. Ad 4. rectè statuitur in illa lege, ut, postquam vestis, aut alia res commodata, iterum venit in potestatem domini, pretium, quod in compensationem talis rei amissæ solutum est domino, iterum restituatur à domino, illum obligando non tantum in foro interno, sed etiam externo, dando actionem, nempe conditionem sine causa: cum alias dominus iniquè haberet simul rem recuperatam & pretium: igitur sententia & res judicata tali casu non retractatur, sed causa, propter quam pretium solutum est, post inventionem rei redit ad non causam. Si itaque hoc argumentum aliquid probaret, probaret nimium & contra Adversarios, quia probaret, rem judicatam nec in foro externo habere locum. Ad 5. Ibi sententia, utpote lata ex probatione falsa & à Jure reprobata, scilicet ex Purgatione Vulgari, non transiit in rem judicatam absolute, sed rescindibiliter etiam in foro externo, & ideo post detectam falsitatem probationis retractari debuit, & jus stabile inter Partes facere non potuit. Ad 6. Hæc additio bene notata est à nonneminè, cui multum debet præsens elucubratio: responderi tamen fortè potest, quod habeat vim legis publicæ, etiam alios obligantis, si sæpius similiter judicatum sit, sicut consuetudo, cui eadem vis ibidem tribuitur, habet vim legis publicæ; interim tamen vel unica sententia, quæ transiit in rem judicatam, parere potest jus & legem privatam inter Partes. Id quod confirmatur ex c. 13. cit. Si hæc responsio non sufficiat, sufficere existimo alia Jura & rationum momenta pro nostra assertionem ibidem adducta.

§. IV.

De Executione Sententiæ. Ubi etiam de Expensis, item de Poenis Judicis male judicantis,

Sciendum 1. Principalem effectum sententiæ, in rem judicatam transeuntis, seu rei judicatæ, & complementum totius Judicij esse Executionem, sine qua nihil emolumenti

& utilitatis habet Judicium, in quo lata est sententia condemnatoria; nam absolutoria non indiget executione, cum id, super quo Reus in iudicio contendit, jam habeat, & posthac tutus sit contra Actorem exceptione Rei iudicatae. Executio autem est actus iudicialis, quo verè & realiter praestatur victori, quod ipsi verbaliter adjudicatum est per sententiam. Sed à quo, quando, & quomodo facienda sit, statim patebit; prius enim

22 Sc. 2. *Expensarum* nomine intelligi sumptus & impensas iudiciales, quæ propter litem factæ sunt. Aliæ sunt *necessariæ*, sine quibus juxta Curiarum morem factis expediri commodè lis non potest, ut quæ fiunt ad instruendum processum, pro conficiendis scripturis, pro Advocatis, Procuratoribus, Notariis, pro examine testium, item Sportulæ, quæ dantur apparitoribus &c. Aliæ autem *voluntariæ*, quæ fiunt in litem causâ non exigente: inter quas reputantur sumptus itineris solitò majores, liberales donationes in Advocatos collatæ, vel annua salaria iisdem constituta pro navanda sibi opera, & ob maiorem victoriæ spem. Rursus aliæ expensæ dicuntur *contumaciæ*, sub quibus veniunt omnes sumptus litis retardatæ, damnatæ, interessæ, ob contumacem aliterius absentiam causata: aliæ autem *victoriæ*, sub quibus intelliguntur tantum expensæ in litem factæ, in quas regulariter condemnandus est victus victori.

23 Sc. 3. Judicem posse duplici modo malè judicare: ex imperitia, & ex malitia: ex imperitia, vel imprudentia, si culpabiliter erret in Jure, vel facto, non diligenter explorato, licet putet se rectè judicare: ex malitia, seu dolo, si scilicet vel inductus odio, gratia, timore, vel corruptus pecuniâ, datâ aut promissâ, iniquam fert sententiam. In priori casu tenetur ex quasi delicto Parti læsæ; in posteriori autem ex vero delicto.

24 Dico 1. Sententiam exequi regulariter spectat ad eum Judicem, qui illam tulit; probabiliter etiam si fuerit delegatus tantum, non Principis. Prior pars sumitur ex l. 15. ff. de re jud. estque communis sententia. Posterior de delegato supremi Principis est satis decisa in c. 7. 9. de Off. Jud. Deleg. & nemo facillè negaverit. Si autem sit Judex delegatus ab alio, quàm à supremo Principe, lis est inter Auctores: Bart. Imol. Felin. Maranta, Pirh. b. t. n. 99. allegans communem, & P. Wiessner n. 122. negant; Glossa verò in c. 4. de for. comp. v. *ipsum sollicitudine*, Panorm. Molin. Barb. &c. nobiscum affirmant, nisi nempe delegans, v. g. Episcopus, expressè sibi reservavit executionem, & probant partim ex c. 5. de off. deleg. ubi dicitur, cui causa committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipere potestatem: ergo delegato committitur regulariter omnis potestas, quæ ad causam plenè expediendam, scilicet usque ad ultimum effectum, qui est executio, sunt necessaria: partim ex l. 1. §. fin. ff. de offic. ejus, cui mand. ubi habetur, cum jurisdictione delegata conferri simul imperium mixtum: sed

executio sententiæ est actus imperii mixti, ut l. 15. §. c. 7. 9. cit. & Adversarii plerique non negant. Opponunt tamen eandem l. 15. §. 4. cit. ubi Judici delegato negatur potestas exequendi. Sed 2. ibi sermonem esse de Judice dato tantum, vel *pedaneo*, cui simplex tantum notio, vel etiam simplex jurisdictio, aliæque imperio tamen mixto, conceditur, non autem de Judice *delegato*; aut si de hoc, loquantur de tali, cui expressè negatur executio, & reservatur sibi à delegante. Hodie non amplius solè constitui Judex delegatus, qui simul ei committatur imperium mixtum, consequenter & potestas exequendi. Aliud est de Arbitris tã Juris, quàm Compromissariis: prioribus enim non solet committi imperium mixtum, posterioribus autem ne quidè competit jurisdictio, utpote quâ Partes compromittentes, tanquam homines privati, dare nequeunt. Consequenter executio laudi spectabit ad Judicem Ordinarium. Nunquam verò permittitur executio victori, seu Parti, pro qua sententia est lata, ne fiat tumultus &c.

Quæres, quis exequi debeat sententiam, casu, quo fuit appellatum ad Judicem superiorem, an Judex à quo, vel Judex ad quem? Si Judex ad quem reformavit sententiam Judicis à quo, & aliam tulit, ipse est exequi sententiam. Si prioris Judicis sententiam confirmavit, aliud discrimen est faciendum: vel enim confirmavit tacitè tantum, & ipso facto, vel indirectè, v. g. pronuntiando, appellationem esse desertam, fatalia esse præterlapsa &c. & tunc executio pertinet ad Judicem à quo. per l. ult. §. 4. C. de tempor. appell. Vel confirmavit expressè, & directè, atque tunc probabilius executio spectat ad Judicem ad quem. Auth. si quis C. de Episcopali Aud. qui jurisdictio per appellationem devoluta est à Iudice primæ instantiæ ad Judicem secundæ instantiæ. Sicque observari in Camera Imperialis testatur Gail l. 1. observ. 12. n. 14.

Dico 2. Executio, si actio realis fuit initiata, statim facienda est, postquam sententia transit in rem iudicatam: si verò actio personalis Civilis, condemnato conceduntur de Jure 4. menses ad solvendum id, in quod condemnatus est: si actio Criminalis, mox fieri potest executio, etiam si 10. illi dies, alias ad appellandum concessi post latam sententiam nondum fluxerint. Prima pars habetur §. 2. de Off. Jud. §. c. 6. h. t. Ratio est, quia post transitum sententiæ in rem iudicatam jus nullum amplius competit condemnato possidendi ulterius rem, eaque fruendi: adeoque statim cum fructibus, saltem formaliter exantibus, reddi debet domino, qui illam evicit per actionem realem. Si rem reddere non possit statim, dare debet pignus, vel actionem, prout voluerit victor. Si iustus reddere recusavit, per vim auferri potest per apparitores aut milites, l. 68. ff. de R. V. Secunda pars fundatur in c. 15. h. t. l. 2. §. 3. C. de usuris rei jud. atque in hac ratione; quia pecunia, quæ petitur actione personali, non semper est parata ad manum, sicuti res in iudicio

petita per actionem reale. Ille tamen terminus 4. mensium a Judice prolongari vel coarctari potest ex iusta causa, & vi consuetudinis in quibusdam locis tantum indulgentur 10. dies, ut notat Bart. apud Wagnerck ad h. l. c. 15. Si condemnatus non solvat ad designatum terminum, arrestari potest, capi pignora &c. Ummius ad Process. d. 23. th. 4. a. n. 20. Tertia pars fuit ex l. 18. c. de penis.

Notandum, dari res & bona quædam, in quibus executio fieri nequit, uti 1. in vijs publicis & similibus, si condemnata est Communitas aliqua; adeoque huic debet indicî collecta, ut solvere possit. 2. In bonis Monasterij, si debitor sit Religiosus; nisi per hunc ipsum Religiosum bona fuissent quæsitâ Monasterio, puta ex patrimonio, vel successione. 3. In bonis beneficij, vel fructibus præbendæ, si debitor sit beneficiatus, & habeat alia bona. 4. In bonis dotalibus, aut paraphernalibus uxoris, etiam si debitum esset commune uxori & marito; imò potest uxor se opponere executioni faciendæ etiam in bonis mariti, si hæc sint ipsi obligata pro dote numerata. 5. In bonis profectibus filij, si debitor sit pater: & in bonis adventitijs, aut castrensibus, si debitor sit filius. 6. In fundo communi, quem scilicet habet condemnatus cum alio, v. g. fratre. Vid. Marant. Haunold. to. 5. tr. 5. a. n. 556.

Quæres, quid faciendum, si res, vel persona, in quam executio decreta est, non sit in territorio Judicis, qui tulit sententiam, vel si is propter impotentiam exequi non valeat? R. ad 1. debet Judex, qui tulit sententiam, per litteras requiritorias implorare Judicem illius loci, in quo sunt bona condemnati, vel ipse condemnatus, ut is exequatur sententiam. arg. c. 1. §. contrahentes de for. comp. in 6. l. 13. §. 3. c. de Judic. R. ad 2. possit implorare alienam auxilium, idque ei negandum non est. Sic Judex Ecclesiasticus, quando ipse non habet milites vel ministros, per quos exequatur sententiam, neque gladio suo Spirituali, qui est excommunicatio & aliæ censuræ, aliquid proficit, implorare potest auxilium Judicis secularis, seu, ut vocatur, *Brachium seculare*; Judex autem secularis tenetur imploranti manum porrigere, brachiumque seu operam suam accommodare: si nolit, potest per censuras cogi. per c. 1. de Offic. Jud. Ord. l. 9. c. de Episc. Aud. Sed & contra Judex Laicus invocare potest auxilium Judicis Ecclesiastici, ut iste per censuras urgeat condemnatum ad satisfaciendum sententiæ, si ille propter impotentiam foris suam respectu condemnati nequeat efficaciter sententiam exequi. Coeterum discrimen est inter præstationem brachij secularis, & inter accommodationem familie; nam in accommodatione familie, quæ consistit in lictoribus & militibus, ille Judex, qui eam petit, executionem facit: in præstatione autem brachij Judex imploratus exequitur.

Dico 3. In executione observandus est modus & ordo, in l. 15. §. 2. ff. de re jud. præscriptus. Si scilicet debitum sit reale, & res aliqua determinatè debita, in illa præ alijs omnibus execu-

tio est faciendâ: si verò debitum sit personale, & nulla res determinatè adjudicata, tunc, si debitor vel nolit vel non possit solvere pecunijs, executio debet fieri in bonis mobilibus, prius minus pretiosis, dein magis pretiosis; tum, si mobilia non sufficiant, in immobilibus; & demum, si nec istis expungatur debitum, devenitur ad incorporalia, nempe ad jura & nomina, quibus alij sunt obligati condemnato, ad chirographa & instrumenta hujusmodi obligationum: vel denuntiatur debitori, ne creditori suo, condemnato scilicet, solvat. arg. l. 4. c. que res pig. oblig. pos. Præterea ne nimium tribuatur rigori in executione, eam ita mitigavit l. 7. §. Auth. agricultores c. que pignori. ut juxta Interpretes relinquantur vestes, lectus, suppellex ad usum quotidianum necessaria, rusticis & opificibus sua jumenta & instrumenta agriculturæ vel artis, studiosis libri &c. quamdiu suppetunt bona immobilia, vel mobilia alia: quibus tamen deficientibus hodie etiam in illis solet fieri executio, exceptis tantum vestibus ad operiendum corpus necessarijs.

Quæres, quid sit *beneficium competentia*, & 3° quibus competat? R. 1. est privilegium, vicus in certas personas non potest fieri executio ultra id, quod dare & facere possunt deducta congrua sustentatione quoad victum, vestitum, habitationem &c. R. 2. Hoc beneficium gaudent 1. parentes & liberi inter se & respectu sui ipsorum. 2. Maritus & uxor erga se mutuo. 3. Donans respectu donatarij. 4. Socius respectu socij. 5. Miles respectu cujuscunque. l. 6. 16. seqq. §. l. 30. ff. de re jud. Multi cum Struvio illud extendunt etiam ad Nobiles & Doctores. Qualiter competat Clericis, alibi disquiritur.

Dico 4. Victus victori condemnandus est³ in expensas necessarias, si victor petit, & si victus non habuit justam causam litigandi. Text. & DD in §. 1. fin. inst. de pena tem. litig. l. 79. ff. l. 13. §. 6. c. de Judic. c. 5. de dolo. c. 4. de penis. Limitavi assertionem 1. dicendo, necessarias; quia sibi imputare debet victor, quod fecerit expensas voluntarias. Limitavi 2. si victor petit, scilicet in libello, vel verbis expressis, vel per protestationem de expensis, vel per clausulam generalem similis tenoris: *super his omnibus peto mihi jus dici & justitiam administrari omni meliori modo, quo de jure, Statuto, vel Consuetudine fieri potest, implorando desuper nobile Judicis officium &c.* Si taliter petitæ sunt expensæ (idem est de fructibus rei litigiosæ, de accessionibus, de interesse, & de damnis, propter rem deperditam, destructam, deterioratam &c.) tenetur Judex victum condemnare in expensas victori: quod si non faciat, litem facit suam, & expensas de suo refarcire tenetur. l. 13. §. 6. cit. Quod si nullo modo petitæ fuerint, potest quidem ex officio, non tamen tenetur victum condemnare victori in expensas. Bart. in l. cit. q. ult. & Iaf. ibid. n. 30. tenetur tamen etiam non requisitus adjudicare victori fructus post litem contestationem perceptos, quia videntur cum re litigiosa in judicium ducti

ducti. l. 25. §. item ff. de edilit. Edict. t. t. C. de fructib. §. lit. expens. Limitavi 3. si victus non habuit justam causam litigandi: quam si habuit, expensæ compensantur. l. qui solidum 78. §. 2. ff. de legat. 2. juncta gl. V. in litis sumptibus. Ias. lo. cit. n. 2. Ratio, quia condemnatio in expensas est poena: poenam verò non meretur, qui temerè non litigavit. Stylus tamen Curia Romanæ habet, ut victus, etiamsi habuerit justam causam litigandi, semper tamen condemnatur in expensis, ut refert Card. de Luca disc. 39. de Judic. n. 10. §. 11. quamvis hunc stylum reformatione dignum asserat in Relat. Rom. Cur. disc. 32. n. 101. 103. Porro causas justas litigandi enumerant Ias. Menoch. Haun. Wiestner h. t. n. 141. Reiffenstuel. n. 180. seq. qui tamen addunt, in hoc standum esse arbitrio Judicis, qui ex qualitate facti, conditione personarum, & ex alijs circumstantijs metietur, an probabilem & justam causam habuerit litigans condemnatus. Postquam verò Judex victum condemnavit in expensas, victor designationem expensarum exhibeat, ut eam Judex possit communicare victo ad excipiendum: postea ex officio illas moderetur, & tunc victor juret, quòd tanti suæ interfit, quanti aestimavit Judex per moderationem, à qua tamen moderatione conceditur appellatio.

- 22 Dico 5. Judex malè judicans ex imperitia in gravamen Partis litem facit suam, imò incurrit subinde alias quoque poenas pro ratione culpæ. 2. malè autem judicans ex malitia, scilicet inductus odio, gratia, timore, non tantum litem facit suam, sed etiam fit infamis. 3. Corruptus verò pecuniâ jam acceptâ in causa civili tenetur ad triplum ejus, quod accepit; si verò pecunia ipsi tantum est promissa, ad duplum, ultra totam aestimationem litis, ac simul dignitatem amittit. 4. Corruptus pecuniâ in causa criminali, confiscatis omnibus bonis, in exilium mittendus est. 5. Si verò sit Judex Ecclesiasticus, Ordinarius vel Delegatus, & ex malitia gravamen intulit faciendo, insuper per annum suspenditur ab executione officij ipso Jure. Prima pars habetur pr. inst. de oblig. quæ ex quasi delictis. Altera pars in l. 15. ff. de Judic. junct. gl. Auth. Novo Jure. §. l. 2. C. de poena Judicis, qui malè jud. Tertia, uti & quarta, in Auth. cit. §. Nov. 124. c. 2. Quinta demum in c. 1. h. t. in 6. Episcopus tamen, quia in c. cit. non fit ejus expressa mentio, non suspenditur per c. 4. de sent. Excomm. in 6. Neque alius inferior, si non faciendo, sed omitendo tantum gravamen intulit per negligentiam; quia c. 1. cit. utpote odiosum strictæ interpretationis est. Itaque omnis Judex, tam Laicus, quam Ecclesiasticus, malè judicando sive per imperitiam sive per malitiam gravamen Parti inferens litem facit suam, h. e. tenetur Parti læsæ ad litis aestimationem, cum hoc tamen discrimine, quòd ille, qui ex imperitiâ gravamen intulit, ad litis aestimationem non teneatur in solidum, sed solum in tantum, quantum pro ratione culpæ videbitur illi, qui de hoc judicabit. pr. inst. cit. §. l. 5. §. 4. ff. de O. §. A. qui verò ex malitia, teneatur in solidum, h. e. omne damnum

resarcire, & interesse præstare, quantum videlicet intererat Partis, condemnationem non fuisse. Atque ad hanc litis aestimationem Parti læsæ habet actionem adversus Judicem in utroque casu, etiamsi appellatum non fuerit, cum sententia injusta respectu Judicis nunquam transeat in rem judicatam. Gail. l. 1. §. serv. 152. n. 3. §. 4.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

SUMMARIUM.

1. Ne sententia transeat in rem judicatam, impeditur Appellatio.
2. Quid sit Appellatio tum Judicialis tum Extrajudicialis.
3. Quid Supplicatio, & quomodo differat ab Appellatione.
4. Quid sit Revisio, & quando concedatur.
5. Quid Remedium Nullitatis, & quomodo crepet ab Appellatione.
6. Definitur Appellatio Judicialis.
7. Materialiter sumpta est Juris Naturalis.
8. Quando non habeat locum.
9. Judex à quo & Judex ad quem.
10. 11. Judicialis Appellatio regulariter permittitur est omnibus.
12. A quocunque Judice injustum gravamen inferente.
13. Fieri tamen debet gradatim ad superiorem Judicem.
14. 15. Et potest in omni causa, & ab omni sententia valida, exceptis tamen quibusdam casibus.
16. Qualis prohibeatur Appellatio per illam clausulam, appellatione remota.
17. Ab interlocutoria hodie non appellatur, nisi habeat vim Definitivæ, aut damnum inferens non reparabile &c.
18. Fatalia Appellationum.
19. Et Apostoli quid sint, ac quotuplices.
20. Fatale Appellationis interponende sunt 10. dies à die illati & cogniti gravaminis.
21. Fatale petendi Apostolos sunt 30. dies.
22. Circa quos quæ sint partes Judicis à quo.
23. Fatale Appellationis introducende determinatur Judex à quo.
24. Fatale Appellationis prosequende & finitæ regulariter est annus.
25. Modus Appellationis in quo consistat.
26. Effectus ejus est duplex, suspensivus & devolutivus.
27. Appellatio regulariter proponenda est contra Judicem à quo.
28. Vel viva voce, vel porrecto libello.
29. Non necessario exprimitur gravamen inferens.
30. Appellatio à Definitiva ordinariæ parti effectus suspensivum; non tamen semper.
31. Devolutivum verò semper, si vite est facta.
32. Quæ sit poena temerè appellantis; vel finitæ Appellationem admittentis.
33. Quid sit Recursatio, & quomodo differat à Appellatione.